

Сергієнко Н.П.

доцент, кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах

Національного університету цивільного захисту, м. Харків

Сергієнко В.В.

професор, кандидат юридичних наук

завідуючий кафедрою Правового регулювання економіки

Харківського національного університету ім. С. Кузнеця, м. Харків

ПСИХОЛОГО - ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. В сучасному світі існує багато різних проблем, що відносяться до різних сфер життя, проблеми, що потребують негайного вирішення і однією з таких проблем є – проблема толерантності. Толерантність стала предметом психологічних досліджень ще в ХХ столітті, тому актуальність і значимість цієї проблеми не викликає сумнівів. Вона обговорюється на різних рівнях, у різних аспектах, включає пласт різноманітних питань, пов'язаних із взаєминами людей. Вчені визначають толерантність як вагомий аспект комфортного життя всіх людей, в різних країнах, які є іншої думки, іншої віри, відповідають розумінню й співіснуванню в межах визначених відносин, а також як терпимість до людей що чимось не схожі на нас самих та не відповідають нашим поглядам.

На сучасному етапі розвитку суспільства виховання на ідеях толерантності набуло особливої актуальності. Життя в полікультурному соціумі - проблема кожної особистості, групи людей і певних інститутів влади. І основою такого співіснування є – толерантність, як один із універсальних принципів людської життєдіяльності, що потребує на сьогодні належного законодавчого оформлення, та на нашу думку буде відповідати конституційним засадам [2, с.68].

Існують багато видатних праць, які висвітлювали цю тему, а саме: А. Г. Асмолова, В. О. Бакальчук, Л. М. Дробижева та ін.. Також треба зазначити дослідження, які були представлені в книзі "Толерантність і культура міжнародного спілкування" під редакцією Є. А. Журавльова і Шаліна В. В. Одним з важливих вітчизняних досліджень є дослідження Паніної Н.В. (відношення українців до людей інших національностей). Проблемою соціально-педагогічної моделі формування толерантності у дітей та молоді займалась О. А. Грива [3, с.15].

Толерантність (з лат.tolerantia) – це інтегральна характеристика індивіда, визначальна його здатність в проблемних і кризових ситуаціях активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем з метою відновлення своєї нервово-психічної рівноваги, успішної адаптації, недопущення конфронтації і розвитку позитивних взаємин з собою і з навколишнім світом [4, с.236].

Значимість дослідження проблеми толерантності підвищується в зв'язку з тим, що на перший погляд ідея толерантності проста і очевидна. Часом здається, що досить проголосити: "Люди, будемо терпимі один до одного і нашим відмінностям, будемо жити дружно і всі виникаючі проблеми і протиріччя вирішувати за столом переговорів, інакше не буде ні тих, хто виграв, ні тих, хто програв".

Насправді ідея толерантності набагато складніше, ніж здається на перший погляд: по-перше, вона виходить з певних передумов і тягне ряд наслідків. При цьому толерантність може існувати в різних формах, а відповідно мати різні наслідки; по-друге, проблема толерантності безпосередньо пов'язана з низкою принципів філософських питань, що стосуються проблеми сутності людини, її ідентичності, можливостей і меж пізнання, спілкування і взаєморозуміння і т.д.; по-третє, реалізація ідеї толерантності в масовій свідомості пов'язана з труднощами практичними, пов'язаними з формуванням в суспільстві ряду установок, що відносяться до розуміння людини і її пізнання, як-то: установка на незалежність, автономність індивіда, його особисту відповідальність за свої переконання і вчинки, неприпустимість нав'язування своїх ідей і переконань

шляхом примусу і сили, яка виходить із розуміння відносності багатьох власних суджень.

Аналіз літератури з проблеми міжетнічної толерантності показує, що становлення, механізми і умови для її розвитку закладаються в початковій школі, в самому сенситивному віці для сприйняття. Всім відомо, що толерантність особистості, сягає своїм корінням в дитинство з його широким соціальним експериментуванням, що дозволяє встановлювати глибокі зв'язки зі світом, довіряти йому, йти до саморозвитку, самобутньої реалізації незалежно від національності і кольору шкіри [1, с.125].

Так зокрема ст. 3 Конституції України закріплює що життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість та безпека людини є найвищою соціальною цінністю, суттєве розширює кола основних прав і свобод людини та визнання їх забезпечення головним обов'язком держави, обумовили потребу вироблення принципово нової моделі міжнаціональних відносин та організаційно-правових засад реалізації державної етнонаціональної політики. 16 листопада визнано Міжнародним днем толерантності, а ЮНЕСКО була затверджена Декларація принципів толерантності. У п. 1.1 статті 1 цієї декларації толерантність визначається як повага, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Декларується, що толерантність є не тільки моральним обов'язком, а й політичною та правовою потребою, адже саме вона уможлиблює досягнення миру, сприяє переходу від культури війни до культури злагоди, так само як і міжетнічна толерантність як галузь самої толерантності.

Серед усіх форм толерантності (політичної, економічної, расової, релігійної, культурної), на нашу думку, найбільше значення має міжетнічна толерантність серед студентства. Вона розуміється як здатність людини проявляти терпіння до малознайомого способу життя представників інших етнічних спільнот, їх поведінці, національних традицій, звичаїв, почуттів, думок, ідей, вірувань і т.п. [1, с.85].

У період навчання є широкі можливості надання впливу на молоде покоління, формування у нього основ толерантності, духовного зв'язку з батьківщиною, знання і повага її історії, культури, національних традицій. Формування міжетнічної толерантності у студента означає розвиток його рефлексії, усвідомлення себе як представника конкретного народу, носія певних суспільних цінностей, соціально корисною особистості. Студенти, як правило, визначені у своїх планах на майбутнє. У цей віковий період вони усвідомлено оцінюють навколишнє оточення, критично ставляться до одержуваної інформації, порівнюючи з суспільно прийнятними морально - етичними принципами [4,с.240].

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей формування міжетнічної толерантності у студентів в процесі навчання.

В нашому дослідженні приймали участь 50 студентів від 17- 23 років. 25 студентів Національного університету цивільного захисту України та 25 студентів Харківського Національного економічного університету ім. С. Кузнеця.

Дослідження сформованості міжетнічної толерантності студентів у процесі навчання дозволило нам отримати результати, які вказують на те, що студенти Харківського Національного економічного університету ім. С.Кузнеця більш толерантно ставляться до різних етнічних груп, з повагою приймають особливості іншої, незнайомої культури.

Більшість студентів НУЦЗУ позитивно відносяться до представників інших національностей, проте наближення людей до інтолерантної поведінки, може бути висловлена шляхом невдоволення, агресії, засудження та небажанням допомогти тільки тому, що людина не живе такими нормами і устоями, що і сама людина відмінної національності. Отримані дані можуть свідчити про те, що вони трохи менше адаптовані до людей що можуть не підтримувати їх точку зору, можливо більш різко та грубо можуть показувати свої невдоволення, та засуджувати тих людей, що якимось чином не схожі на них самих, ведуть інший спосіб життя, мають схильність до інтолерантності,

можуть бути навіть агресивно налаштовані на спілкування не маючи на це вагомих та адекватних причин.

Ми можемо припустити, що адаптивність до людей та спілкування з оточуючими залежить не від етнічної приналежності, не від законів та країни або від кольору шкіри чи мови, а від особистих характеристик, від виховання та рівня толерантності, що може закладатись у людей різних національностей однаково.

Список використаних джерел

1. Безюлева Р.В. Толерантность в пространстве образования. Учебное пособие. М.:МПСИ, 2005. 152с.
2. Бондырева С.К. Толерантность (введение в проблему). Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2003. 240 с.
3. Психологические исследования этнической толерантности. Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 2003. 240с.
4. Сергієнко Н.П. Формування міжетнічної толерантності. Збірник наукових праць. Проблеми екстремальної та кризової психології. Харків: НУЦЗУ. 2014. Вип.15. 235-243 с.